

Az igazság nem viszonylagos. Ami viszonylagos, az a véleményünk az igazságról.

Tisztelt Konferencia!

Kedves Tudós Kollégák és Történelmi Emlékezők!

Az igazság gyakran tragikus, fájdalmas, és nehéz szembenézni vele. Az igazság azonban erős, annyira erős, hogy elgyengül mellette az értelmezés, a magyarázat. Egyedül a tények - amennyiben pontosan felderíthetők - állnak meg előtte.

A történelem a tényeké, az élet az igazságé. És ott ahol a történelem életet olt, ott megszűnik az igazság.

A mai előadások az igazságot keresik. Nem csupán a tényét, hanem az életét. Amelynek pusztulása, annyi más veszteség mellett, a mi legismertebb magyar örökségünk.

A filozófus azt mondja, hogy a bűn nem a büntetéssel tartozik össze, hanem a létrontás jóvátételével. Hiszen csak azzal áll helyre a rend. A Délvidéki tragédia a rend nélküli világ igazságtalansága. Egy esztét vesztett század bosszú-matematikája.

Számok és számszerűségek. 5, 20, 34 vagy 50. A nagyságrendtől várjuk a katarzist. És közben nem hiszük, hogy egy, hogy egyetlen egy elvesztésével is elmúlik az igazság.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A valódi kérdés az emlékezet és az emlékezés. Az, hogy az iszonyatról hogyan lehet beszélni, az, hogy a szenttelen adat miként idézi az igazságot. Vérengzés, tömeggyilkosság, bosszú. Népiirtás, megtorlás, kivégzés. Vajon van-e öt vagy 45 ezer szavunk a kegyetlenségre? Mert ma is ezerszeres a fájdalom, és több tízezerszeres a szenvedés, amiről szólni kell.

Ma az emléktelen, a vak, a pusztító tettek igazságveszejtő, fékevesztett történelméről lesz szó. Ahol halál vélt igazolni halált, és bűn büntetett bűnt.

1920-ban hárommillió magyar válik új, megnagyobbodó szomszédos államok alattvalójává. 1938 és 41 között a magyar revíziós sikerek lelkesedést váltanak ki a magyarokból, a nem magyarokból az ellenkezőjét. 1942 januárjában Délvidéken, ahol a legnagyobb ellenállást vált ki az újra birtokbavétel hideg napok következnek. Több ezer ember halála fagy bele az emlékezetbe. És a feloldódás nélküli fájdalom saját magát képes csak megsokszorozni, és szétszórni. Bethlen István próféciája beigazolódik: „*semmit nem fogunk visszakapni, de Újvidéket visszakapjuk majd*”. A megfagyott emlékezet a bosszúban éled újra. Többségükben magyarok szenvedik el. Tömegek. Ártatlanok. Civilek, gyermekek, nők, férfiak. Elképzelhetetlen mértékben, emlékezhetetlen számban.

Mert nincs szám, soha nincs pontos szám. Mintha a történelem azt mutatná: a nagy fájdalmakat nem lehet számba venni. Adat van, jelentés, emlékezés. A borzalmak emlékképei, az eszeveszett emberdúlás nyomai. Az értelmetlen veszteségek tomboló történelmet írnak. Olyat, amelyben eltűnik az emberi élet, méltóság és jövő. Amelyben a bűnt büntetik, és nem jóváteszik.

És a tragédiának egyik színe a halál, másik az üldöztetés. A 20. század gondolatiságában ott él a tisztogatás borzalmas eszménye.

És a szenvedést mindig a fenyegetettség némitja el: az, hogy élni éppolyan, mint meghalni, hogy a halál nem avat hőst, hogy már a hősiesség is kevés a túléléshez. 1944-ben a Délvidéken 40 ezer magyart gyilkolnak meg és közel 85 ezren menekülnek Délvidékről Magyarországra.

Ők és a maradók azok, akiknek - ahogy az akkori szerb telepítésügyi biztos írja *„Erősebb történeti és nemzeti tudatuk van, mint a jugoszlávoknak. Öntudatuk túlteng, és a jugoszlávoknál többre tartják magukat. Évszázadokig egy államiság hordozói voltak, ezzel az érzéssel erőteljesen átítatódtak, és nem hihetjük, hogy magukévá tudnak tenni más érzést.”*

A 20. európai század közepe nem ismerte az igazságot csak az akaratot, ezért a felismerései erőszakká, szándékai hatalommá váltak. És fogalmak születtek az erőszak folytonosságára, amelynek aztán csak később mernek ellene mondani.

Amikor javulni kezd a magyar lakossággal szembeni bánásmód. Amikor a józannak látszó ész újra rendet teremt a szavak és a tettek között.

Amikor megmutatkoznak a brutális nemzetiségi elnyomás következményei is, a koszovói lázadásban, amikor a föderatív kormányzáshoz kezdeni kell valamit a megtépzott nemzetiségekkel. *„Jugoszláviát úgy kell átalakítanunk, hogy úgy érezzék magukat, mint odahaza.*

Ezt másként nem érhetjük el, csak ha minden tekintetben egyenjogú polgárok lesznek, ha teljes mértékben tiszteletben tartjuk nemzeti és kulturális jogaikat, és gazdasági, jogi és minden szempontból úgy járunk el velük szemben, mint a többi jugoszláv állampolgárral.” - írta Tito harcostársa és a párt egyik fő ideológusa.

Ezt a felismerést aztán tartományi jogok és az élet lehetőségei követik, az anyanyelv, az iskola, a tanítóképző. A helyzet kielégítő, a megoldás alakul.

A délvidéki magyarok helyzetét, valamint a Jugoszlávia és Magyarország közötti államközi kapcsolatok alakulását már ekkor is és a későbbiekben még inkább befolyásolja a mindenkori nagypolitika alakulása. Jobb tendenciákat elhidegülés, majd konszolidáció követ. De a kínos kérdések, ahogyan a politika fogalmaz, megoldása nem kiegyenlített. Elismerés és feltárás az egyik, tagadás és tényminimalizálás a másik oldalon.

Pedig az igazságot nem lehet mérlegre tenni, mert nem viszonylagos.

A konferenciához, ma a tudomány magyarózó erejét és tisztánlátását kívánom az élet igazságához és az emlékezet hűségéhez, mindannyiunknak.